

İMAN

1.Hafta

İman nedir ve nasıl inanmalıyız? İmanla ilgili 4 temel kavram (İman-Küfür-Şirk-Nifak)

Bakara / 82. İman edip sâlih ameller işleyenlere gelince, onlar cennet yârânıdırlar, onlar da orada ebedî kalacaklardır.

Mâide / 119. Allah şöyle buyuracak: "Bugün, iman ve yaşayışlarında doğruluktan ayrılmayanlara doğruluklarının fayda vereceği bir gündür. Onlar için altlarından ırmaklar akan, içinde ebedî kalacakları cennetler vardır. Allah onlardan râzı olmuştur, onlar da Allah'tan râzı olmuşlardır. En büyük başarı ve kurtuluş işte budur!"

Nisa / 175. İşte Allaha îman edip de Ona sarılanlar (yok mu?) Onları (Allah) kendisinden bir rahmetin ve lütf-ü inayetin içine sokacak ve onları kendisine (giden) doğru bir yola götürecektir.

* Ebû Hüreyre radiya'llâhu anh'den: Şöyle demiştir: Nebiyy-i Muhterem salla'llâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: Îmân altmış bu kadar şu'bedir. Hayâ da îmânın bir şu'besidir.

* Ebû Hüreyre radiya'llâhu anh'den: Şöyle demiştir: Resûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: Nefsim yed-i kudretinde olan Allâhu Zü'l-Celâl'e kalem ederim ki hiçbiriniz ben ona pederinden de, evlâdından da daha sevgili olmadıkça îmân etmiş olmaz.

* Enes radiya'llâhu anh'den: Şöyle demiştir: Nebiyy-i Mükerrerem salla'llâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: Kimde üç şey bulunursa halâvet-i îmânî tatmış olur. Allâh ile Resûlu'llâh kendisine mâadâlarından daha sevgili olmak; bir kimseyi sevmek, fakat yalnız Allâh için sevmek; (Allâh, onu küfürden kurtardıktan sonra) yine küfre dönmekten ateşe atılacakmışcasına hoşlanmamak.

* Ebû Saîd-i Hudrî radiya'llâhu anh'den: Şöyle demiştir: Nebiyy-i Mükerrerem salla'llâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: Ehl-i Cennet Cennet'e, ehl-i Dûzah Dûzah'a girdikten sonra Allâhu Teâlâ Azze ve Celle: "Kimin kalbinde bir hardal tânesi ağırlığınca îmân varsa (ateşden) çıkarınız." diye ferman buyuracaktır. Bunun üzerine (bu gibiler) simsiyah kesilmiş oldukları halde çıkarılıp Nehr-i hayât (yâhud Nehr-i hayâ, yâhud da Nehr-i hayâ) içine atılacaklar ve (orada) sel uğrağında kalan yabânî reyhan tohumları nasıl (sür'atle) biterse öylece biteceklerdir. Görmezmissin, bunlar (ne güzel) sapsarı olarak (ve iki tarafına) salınarak sürer?

* Ebû Hüreyre radiya'llâhu anh'den: Şöyle demiştir: Resûlu'llâh sall'llâhu aleyhi ve sellem'e: "Amelin hangisi efdâldir?" diye sordular. "Allâha ve Resûlüne îmân." buyurdu. "Ondan sonra hangisi?" dediler. "Allah yolunda cihâd." buyurdu. "Ondan sonra da hangisi?" diye sordular. "Makbûl (olmuş, içine günah ve riyâ karışmamış) Hac." cevâbını verdi.

* Enes radiya'llâhu anh'den: Şöyle demiştir: Nebiyy-i Muhterem salla'llâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: Lâ İlâhe illâ'llâh deyib de kalbinde bir arpa ağırlığınca hayır (yâni îmân) bulunan kimse Cehennem'den çıkacaktır.

* Ebû Hüreyre radiya'llâhu anh'den: Şöyle demiştir: Bir gün Resûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem açıkta oturuyordu. (yanına) biri gelip: "Îmân nedir?" diye sordu. "Îmân; Allâha, Meleklerine, Allâh'a mülâkî olmağa (yâni Rû'yetu'llâh'a), Peygamberlerine inanmak, kezâlik (öldükten sonra) dirilmeğe inanmaktır." cevâbını verdi. "Ya İslâm nedir?" dedi. "İslâm; Allâh'a ibâdet edip (hiçbir şeyi) O'na şerîk ittihâz etmemek, namazı ikâme ve farz edilmiş zekâtı edâ etmek, Ramazanda da oruç tutmaktır." buyurdu. (Ondan sonra) "Ya ihsân nedir?" diye sordu. "Allâh'a sanki görüyormuş gibi ibâdet etmendir. Eğer sen, Allâh'ı görmüyorsan şüphesiz O, seni görür." buyurdu. "Kiyâmet ne zaman?" dedi. (Bunun üzerine) buyurdu ki: "Bu mes'eledede sorulan, sorandan daha âlim değildir. (Şu kadar var ki Kiyâmet'den evvel zuhûr edecek) alâmetlerini sana haber vereyim: Ne zaman (satılmış) câriye, sâhibini (yâni efendisini) doğurur, kim idikleri belirsiz deve çobanları (yüksek) binâ kurmakta birbiriyle yarışa çıkarlarsa (Kiyâmet'den evvelki alâmetler görünmüş olur. Kiyâmet'in vakti) Allâh'dan başka kimsenin bilmediği beş şeyden biridir." Sonra (gelen adam) arkasını döndü (gitti). Resûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem "Onu çevirin." diye emrettiyse de izini bulamadılar. Bunun üzerine buyurdu ki işte bu, Cibrîl (aleyhi's-selâm)dir. Halka dinlerini öğretmek için geldi.

İman, sözlükte, bir şeye tereddütsüz inanmak ve kesin olarak, içten ve yürekten bağlanmak demektir. Dinî manası ise, Allah'ın varlığına, birliğine, tereddütsüz inanmak ve Hz. Muhammed'in (sav) peygamber olduğunu ve bize bildirdiği şeylerin hepsinin hak ve doğru bulunduğunu, hiçbir şüphe duymadan kabul ve tasdik etmektir.

Bu bakımdan iman, insan için ebedî mutluluğu kazanma vesilesidir ve cennete giriş anahtarıdır. İmansız cennete girilmez. Bu bakımdan insanın iman etmesi ve bu imanını son nefesine kadar kaybetmeden veya zayıflatmadan koruması (muhafaza), dünyadan da dünya içindeki her şeyden de daha kıymetli bir nimettir. İmanın bu büyük öneminden dolayıdır ki, Peygamberimiz (asm) bir hadîs-i şeriflerinde: "İmanınızı lâ ilâhe illâ Allah diyerek yenileyiniz buyurmuş; İmanı yenilemenin ve muhafaza etmenin ehemmiyetine dikkatimizi çekmiştir.

İman kelimesi, inanmak, güven vadetmek, başkalarının emniyetini temin etmek.. ya da emin, güvenilir ve sağlam olmak manalarına gelir. İstilah olarak ise iman, Peygamber Efendimiz 'in (as) yüce Allah'tan getirdiği kat'î olarak bilinen hükümlerde O'nu tasdik etmek, haber verdiği şeyleri tereddütsüz kabul etmek, bunların gerçek ve doğru olduğuna kalben inanmak demektir. Vicdanî itiraf ve kalbî iz'anda bulunmak demektir.

İmanın tarifiyle ilgili olarak, kalbin tasdiki yanında 'dil ile ikrar' ifadesini ekleyenler de olmuştur. Ancak, âlimlerin ekserisi ikrârı (dil ile beyanı), yalnızca dünyevî hükümlerin uygulanabilmesi için bir şart telâkki etmişlerdir. Diğer bir ifadeyle ikrârı, imanın aslı ve gerçeği değil de şartı olarak görmüşlerdir. Bu cümleden olarak, kalben iman etmiş bir insan bazı hallerde dil ile ikrârda bulunamasa da imanı yine sahihtir, geçerlidir. Söz gelimi, dilsizin imanı geçerli olduğu gibi, küfre/inkâra zorlanan kişinin hayatî tehlike karşısında dil ile inkâr etse de imanı sahihtir.

"Kalbi imanla dolu olarak mutmain iken, dini inkâr etmeye mecbur bırakılıp da yalnız dilleriyle inkâr sözünü söyleyenler hariç, kim imanından sonra Allah'ı inkâr ederek gönlünü inkâra açar, göğsüne küfrü yerleştirirse, onlara Allah tarafından bir gazap, hem de müthiş bir azap vardır." (Nahl, 16/106)

Kureyş müşrikleri, Yasir ile ailesini dinden dönmeye zorladılar. Kabul etmeyince Yasir ile Sümeyye'yi develerle parçalattılar. Babası ile annesinin bu durumunu gören Ammar (r.a.) dili ile onların istedikleri söz söyledi. Peygamberimiz (as), onun ruhsatı (izni) kullandığını bildirdi. Âyet bu ruhsatı beyan buyurmak üzere indirilmiştir. İman, insanın aklını kullanması veya afaki (kâinat) ve enfüsî (kendisini) tefekkür neticesinde Allah'ın, insanın içinde yakacağı bir meşaledir.

Tarifler çerçevesinde veya bilim ve mârifet nazariyesi açısından iman; "emn ü eman" kökünden türetilmiş, inanmak, güven vaad etmek, başkalarının emniyetini temin etmek.. ya da emin, güvenilir ve sağlam olmak mânâlarına gelen bir kelime. Allah'a inanmak, O'nu tasdik etmek ve doğrulamak, vicdanî itiraf ve kalbî iz'anda bulunmak da, dil geleneği açısından bu mübarek kelimeye yüklenen mânâlardan sadece birkaçı.

İman edene mü'min denir. Mü'min; tarifler çerçevesinde yukarıda gördüğümüz hususların tam bir tasdikçisi ve temsilcisidir. Evet mü'min; sağduyusu, basiret ve firaseti, vahiy ile aydınlanmış dupduru ve tertemiz aklı, engin ve objektif anlayışı, sağlam ve kuşatıcı görüşü, sorumlulukları adına titizlik ve duyarlılığı, kötülöklere karşı azim ve kararlılığı, bütün bir ömür boyu yücelikler peşinde olması ve yüksekleri kollaması, her zaman dipdiri tutabildiği hissi, şuur ve iradesi, her şeyin özüne nüfuz edebilme hususundaki tecessüsü ve hâdiseleri yorumlamadaki derin idraki, Allah'a itimat edip güvenmesi ve insanlar arasında bir güven insanı olarak tanınıp bilinmesi, Hakk'ı gönülden tasdik edip her zaman O'na karşı vefalı kalabilmesi, emanette emin olarak tanınması ve herkesin her zaman başvuracağı bir emniyet insanı şeklinde hatırlanması, hatırlanıp mâşerî vicdanca kabul görmesi, duyulup görüldüğü her yerde Hakk'ın yâd edilmesine vesile olması ve semtine uğrayanları hâliyle, diliyle O'na yönlendirmesi açısından "Mutlak zikir kemâline masruftur" esasına binaen tam bir tasdik, iz'an ve temsil kahramanıdır.

Her inanan insan, aynı seviyede bir iman ve İslâm kahramanı olmasa da her fert için inanma hissini ne kadar önemli olduğu açıktır. Bir kere bu his, yaratılışı itibarıyla insanın tabiatında var olan en yüksek değerdir. Aslında bir ruh imanla kanatlanmışsa, artık o ne başka eşige baş koyar, ne de başkalarına dilencilik yapma zilletine düşer.. kimseden korkmaz, kimseye baş eğmez ve imanın gücü ölçüsünde her şeye karşı yiğitçe davranır. Evet, "İman hem nurdur, hem kuvvettir; hakikî imanı elde eden adam kâinata meydan okuyabilir ve hâdiselerin tazyikatından kurtularak her zaman mutlu olabilir." Çünkü, "İman tevhibi, tevhib teslimi, teslim tevekkülü, tevekkül de saadet-i dâireyi (dünya-ahiret mutluluğu) netice verir."

İnanmak

Evet, Allah'a iman çok güzel ama çok zor bir meseledir. Hucurat sûresinde Allah (celle celâluhu), "İnandık" diyen bedeviler için: "De ki: Siz iman etmediniz ama "İslâm olduk." deyin. Zira henüz iman kalblerinize yerleşmedi." (Hucurat sûresi, 49/14.) buyurmakta ve bir sonraki âyette de gerçek inananları, "Gerçek mü'minler ancak Allah'a ve Resûlüne iman eden, ondan sonra asla şüpheye düşmeyen, Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla mücadele edenlerdir..." (Hucurat sûresi, 49/15.) diye tavsif etmektedir.

Demek iman, riyazî kat'iyet içinde, aksine ihtimal vermeyecek ve perde-i gayb açılıp aksi gösterilse sarsıntı yaşamayacak şekilde bir iz'an gerektiriyor. Ben, avam halktan öyle insanlar tanıdım ki, akla, mantığa açık bir dimağ olmadığı hâlde, inandığı şeylere, aksine ihtimal vermeyecek şekilde inanıyor ve çok rahat bir şekilde, "Biz toprağın altına girecek, oradan Allah'ın huzuruna gidip hesap vereceğiz. Ne olacak bizim hâlimiz?" diyorlardı. Yani bunlar, insanın kemikleri bile çürüdükten sonra toprağın altında nasıl canlanıyor ve o huzura gidiliyor? diye düşünmüyorlardı. Demek onlar, akıl ve mantığın meydana getirdiği bir kısım boşlukları, safvet ve samimiyetleri ile aşmışlar. Bu durum, Allah Resûlünün (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Aleyküm bidini'l-acâiz – Size yaşlı kadınların inandıkları gibi inanma düşer." sözleriyle ne kadar da örtüşüyor! Yani onlar bir delile, bir işarete ihtiyaç duymadan inanıyorlar.

İman, Peygamber Efendimiz'in (sav) Allah Teâlâ tarafından getirip tebliğ buyurduğu hususların tamamını kabul ve tasdik etmektir (doğrulamaktır). İman, bu tasdikten ibarettir. Fakat kişinin, hayatında ve ölümünde kendisine Müslüman muâmelesi yapılabilmesi için kelime-i şehâdeti yani "Eşhedü en lâ ilâhe illallâh ve eşhedü enne Muhammeden abdühü ve Rasûlüh" kelimesini dili ile söyleyip kalbi ile tasdik etmesi şarttır.

İman, "İcmali İman ve Tafsili İman" olmak üzere ikiye ayrılır:

1- İcmali İman:

Allah'a ve Hz. Muhammed (sav)'in Allah'ın kulu ve peygamberi olduğuna inanmaktır. Dinimizde inanılması gereken şeylerin bir özeti olduğu için buna "İcmali iman" yani "Topluca İman" denir. İman esasları, topluca ve özet olarak hem Kelime-i Tevhid, hem de Kelime-i Şehadette ifade edilmiştir. Bir insan bunlardan birini dili ile söyler, kalbi ile inanırsa İslam dinine girmiş olur. Ancak, Müslümanın bu kadarıyla yetinmeyip, iman esaslarını ayrıntılarıyla öğrenmesi ve hepsine ayrı ayrı inanması gerekir.

2- Tafsili İman:

İman esaslarına ayrı ayrı inanmaya denir. İman edilmesi gereken hususlar: Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe ve kadere iman olmak üzere altı esastır.

İman hem nurdur hem kuvvettir. Evet, hakikî imanı elde eden adam, kâinata meydan okuyabilir ve imanın kuvvetine göre, olayların tazyikatından kurtulabilir. İnsanlığın en mühim meselesi olan 'iman' gerçeğini farklı açılardan ele alacak olursak:

a. Tasdik edilmesi gereken hususlar/esaslar itibarıyla iman

Peygamber Efendimiz (aleyhissalatu vesselâm), iman edilmesi gereken hususları, Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe ve kadere iman olmak üzere altı esas içinde özetlemiştir. Cibrîl hadisi olarak bilinen bu nebevî beyanda iman, İslam ve ihsan kavramlarıyla birlikte ele alınır. Burada birbiri ardınca zikredilen üç kavramın sonuncusu olarak ihsan, 'Allah'ı görüyor gibi kulluk yapma' şuuru olarak belirtilir. Bu, bize şu gerçeği işaret etmektedir: İnsanın böyle bir şuuru ufkunu yakalayabilmesi, ilk önce düşünce ve tasavvurlarını, esaslarını dinin belirlediği sağlam bir imana bina etmesi gerekir. Bu imanını da –namaz, infak, oruç gibi– İslam'ın amelî/pratik değerleriyle perçinlemeli ve derinleştirmelidir.

b. Kalpte yerleşmesi itibarıyla iman

Âfakta (dış dünya) ve enfüste (iç dünyamızda) O'ndan habersiz, O'nun kudretine dayanmadan hiçbir şey varlık sahasına çıkamaz. Kur'an'ın "Her bir şeyin yaratıcısı Allah'tır." şeklindeki beyanları, bize, varlıktaki afakî- enfüsî her bir oluşum, değişim ve dönüşümün O'nun yaratmasıyla varlık bulduğunu öğretmektedir. Bu itibarla, kalpte/enfüste meydana gelen iman ve hidayeti var eden Allah'tır. Bu hakikat Kur'an'da şu şekilde ifade edilmiştir: "

Allah size imanı sevdirdi ve onu kalplerinizde güzelleştirdi." (Hucurat, 49/7) "Allah kime hidayet ederse, hidayete ermiş olan odur." (İsra, 17/97)

Allah (c.c), iradesini kullanarak imana talip olmayanın kalbine imanı zorla koymaz. Hemen şunu da ifade edelim: Allah'ın bildiğimiz bilemediğimiz birçok hikmetine binaen cebrî lütfuyla hidayet ettikleri bunun dışındadır. Cenab-ı Hakk'ın insana iman ve hidayet nasip etmesi, onun bu hususta göstereceği gayrete bağlıdır. Nitekim Ehl-i Sünnet âlimlerinin bu açıdan 'imanla alâkalı yapmış oldukları izahları şu şekilde özetleyebiliriz:
'İman, kulun, cüz'î iradesini sarf ettikten sonra, onun kalbinde Cenab-ı Hakk'ın yaktığı/yarattığı bir nurdur.'

c. İnsana kazandırmış olduğu değer ve imkân itibarıyla iman

İman, insanı fizik âlemin dar, statik ve boğucu sınırlarından kurtarıp onu kendi dışındaki âlemlerle bütünleştiren, önünü aydınlatan bir ışık kaynağıdır. İman, kişiyi topyekûn varlığın yegâne sahibi olan Allah'a muhatap kılması ve O'na bağlanması itibarıyla, insana huzur ve şeref veren büyük bir güç kaynağıdır.

İman, Hz. Peygamber'in getirdiklerinin hepsini tasdik, küfür de inkâr etmektir. Buna göre, iman ile küfrü belirleyen başlıca ayraç kalbin tasdikidir. Ancak kalbin tasdiki, insanlar tarafından bilinemediğinden, ikrar ve ikrarı gösteren dinî görevleri yerine getirmek, yani amel, kalpteki imanın varlığının göstergesi olarak kabul edilmiştir.

Küfür

Küfür kelime olarak "örtmek" demektir. Dinî literatürde ise Hz. Peygamber'i Allah'tan getirdiği şeylerde yalanlayıp, onun getirdiği kesinlikle sabit dinî esaslardan bir veya birkaçını inkâr etmek anlamına gelir. Küfrün en belirgin alâmeti, dinin temel esaslarından birini veya tamamını reddetmek yahut onları beğenmemek, önemsememek ve değersiz saymaktır.

Bundan dolayı Arapçada karanlığı ile her şeyi örttüğü için geceye kâfir (örten) denmiştir. Terim olarak küfür, imanın zıddı yani imansızlıktır. Başka bir deyişle Allah'ın varlığını ve birliğini, peygamberliği, Hz. Muhammed'in Allah katından getirdiği kesin olarak belli olan şeyleri inkâr etmektir. İslam dininde inanılması gereken şeylere inanmayan kimseye de gerçeği örttüğü için kâfir denir. Küfür için iman edilecek şeylerin tümüne inanmamak şart değildir. Bunlardan birine veya bir kısmına inanmamak da küfürdür.

Küfür kalben olduğu gibi söz ve davranışla da olabilir. Herhangi bir zorunluluk olmadığı halde diliyle insanı küfre götürecek bir söz söyleyen, inanılması gereken şeyleri küçümseyen onlarla alay eden yahut imanla bağdaşmayan işleri yapanlar da kâfir olur. Ancak ölüm tehdidi karşısında bulunan bir kimse gönlü imanla dolu olduğu halde canını kurtarmak için istemeyerek küfrü gerektiren bir söz söylese dinden çıkmış olmaz.

İslâm'ı terk etmeye zorlananlar için tanınan ruhsat hakkında Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: "Allah'a imandan sonra, kalbi iman ile sabit ve mutmain iken küfre zorlananlar müstesna olmak üzere, kim ki Allah'ı tanımaz ve fakat göğsünü küfre açarsa, mutlaka onların üstüne Allah'tan bir gazap vardır. Onlar için çok büyük azap da vardır" (en-Nahl, 16/106). Bu âyetin iniş sebebi şudur: Mekke'de Kureyş müşrikleri, ashab-ı kiramdan Ammâr'ı, babası Yâsir'i ve annesi Sümeyye (r.anhüm)'ü İslâm'dan vazgeçirmeye zorluyorlardı. Onlar bunu kabul etmedikleri için, Sümeyye'yi iki deve arasına bağlayıp ayrı ayrı yönlere çekerek parçaladılar. Yâsir (r.a)'ı da çeşitli işkencelerle şehid ettiler. İşte İslâm'ın ilk şehidleri bunlardır. Ammâr, müşrikler tarafından kuyuya atıldı. Tam boğulacağı sırada onlara rıza göstermeye mecbur kaldı. Ve hayatını kurtardı. Birisi gelip, Hz. Peygamber'e Ammâr'ın dinden döndüğünü söyleyince, Rasûlüllah (s.a.s): "Hayır, Ammâr tepeden trnağa imandır. İman onun etine ve kemiğine işlemiştir" diye buyurdu. Bu arada Ammâr, ağılıya ağılıya çıkageldi. Hz. Peygamber onun gözyaşlarını silerek: "Üzülme, yine seni zorlarlarsa dilinle onlara uymuş görün" buyurdu.

Küfrün kısımları vardır. Bunlar başlıca iki grupta mütalaa edilir: Küfr-ü mutlak ve Küfr-ü meşkûk

Küfr-ü mutlak, tam bir inkârdır. Mesela, ateizm küfr-ü mutlaka girer.

Küfr-ü meşkûk ise, şüphe ve tereddütler içindeki küfrün adıdır. Küfrün bu mertebesindeki insan, küfr-ü mutlakta olmamakla beraber, imana da girmiş değildir.

Şirk

Sözlükte "ortak kabul etmek" anlamına gelen şirk, terim olarak Allah Teâlâ'nın tanrılığında, isim, sıfat ve fiillerinde, eşi, dengi ve ortağı bulunduğunu kabul etmek demektir ve tevhîd kelimesinin zıddıdır. Müşrikler Allah'ın varlığını inkâr etmezler. O'ndan başka ilâh olduğunu kabul edip, onlara da taparlar veya isimleri, sıfatları, irade ve otorite sahibi olması açısından Allah'a eşdeğer güç ve varlıklar tanırırlar.

Bu sebeple Kur'an-ı Kerîm'de; **«Şirkin pek büyük bir günah ve zulüm olduğu»** Hak Teâlâ'nın **«Kendisine şerik koşulmasını asla affetmeyeceği, bundan başka olan günahları dileyebileceği kimseler için affedeceği bildirilmektedir.»** Çünkü insan, Allah'ın yeryüzündeki halifesi (vekili)'dir. Zira yeryüzündeki her şey onun emrine ve hizmetine verilmiş, onun idaresine terkedilmiştir. Öyle ise nasıl olur da kâinatı idare etmek için yaratılan insan, kendisi gibi veya kendi hizmetinde olan şeylerin bazısını ilâh olarak kabul ederek Allah'ı bırakıp, ona ibadet eder veya onları Allah'a şerik koşar?

Öte yandan, ibadet ve salih amellerde Allah rızasından başka gayeler taşımak ve ihlâsı yok eden riya ve gösterişe kaçmak da **gizli şirke** düşmek demektir. Yapılan amellere fânileri veya nefsanî menfaatleri ortak etmek, o amellerin boşa çıkmasına sebebiyet verir. Allah Teâlâ bir şöyle buyurur:

“Biliniz ki kim Allah'a ortak koşarsa muhakkak Allah ona cenneti haram kılar; artık onun yeri ateştir ve zalimler için yardımcıları yoktur.” (Mâide, 72)

Allah Resûlü de ashâbına: “Dikkat ediniz; hakkınızda Deccâl'den daha çok korktuğum şeyin ne olduğunu söyleyeyim mi?” diye sormuştu. Sahâbîler:

“–Buyur yâ Resûlâllah!” dediler. Bunun üzerine Hazret-i Peygamber şöyle buyurdu:

“–Korktuğum bu şey, gizli şirkdir. Meselâ namaza duran birini düşününüz. Bu kimse bir başkası tarafından gözetlendiğini fark ettiği için namazını özenerek kılıyor.” (İbn-i Mâce, Zühd, 21)

Demek ki Cenâb-ı Hak, ibadatlere fânilerin ortak edilmesini istemiyor. Hak'tan gayriyi hedefleyen bir ibadet, artık bir ibadet değil, bilâkis bir cürümdür. Gösteriş için kılınan namaz, dıştan ne kadar hoş görünse de içi gizli şirkle bulanık olduğundan, Allah katında değersizdir, üstelik Hakk'ın gazabını da celbeder. Nasıl ki, içine bir damla necâset düşen bir menbâ suyu, bütün lezzet ve safiyetini kaybederse, niyetine fânî menfaatleri ortak eden hasta ve gâfil kalplerin ibadetleri de böyledir.

Küfür ve Şirk Arasındaki Fark

Şirk ile küfür birbirine yakın iki kavramdır. Aralarındaki fark, küfrün daha genel, şirkin ise daha özel olmasıdır. Bu anlamda her şirk küfürdür, fakat her küfür şirk değildir. Her müşrik kâfirdir, fakat her kâfir müşrik değildir. Çünkü şirk sadece Allah'a, zât, isim ve sıfatlarına ortak tanıma sonucu meydana gelir. Küfür ise, küfür olduğu bilinen birtakım inançların kabulü ile gerçekleşir. Küfür olan inançlardan biri de Allah'a ortak tanımadır. Meselâ Mecûsîlik'te olduğu gibi iki tanrının varlığını kabul etmek şirk olduğu gibi aynı zamanda küfürdür. Halbuki âhîret gününe inanmamak küfürdür, ama şirk değildir.

Allah'a şirk koşmak günahların en büyüğüdür. Şirk dışındaki günahları, Allah'ın dilediği kimse için bağışlayacağı bir âyette şöyle ifade edilir: "Allah kendine ortak koşulmasını asla bağışlamaz. Bundan başkasını dilediği kimse için bağışlar. Kim Allah'a ortak koşarsa büsbütün sapıtmıştır" (en-Nisâ 4/116). Kur'an'a göre, göklerde ve yerde hâkimiyetin yegâne sahibi Allah'tır. Yaratma O'na mahsustur. Her şey O'na –istese de istemese de– boyun eğmiştir. Her şeyde O'nun hükmü geçerlidir. Yaratma ve hükümranlıkta hiç kimse O'na ortak olamaz.

Nifak

Nifak, içi başka, dışı başka olmaktır. Dinî manasıyla dışarıdan Müslüman görüldüğü halde içinden küfür içinde olmaktır. İnanmadığı hâlde inanıyor görünmek, akide ve düşüncelerinde münkir olmasına rağmen farklı bir tavır ve kanaat sergilemek, her zaman duruma göre hareket edip sürekli iki yüzlü davranmak demek olan nifak; ferdî, içtimaî bir riyakârlık ve bir ruh hastalığıdır. Bu hastalığı taşıyan mürâî ve münafık, her zeminde ayrı bir tavırda bulunur, her yerde farklı bir görüntü sergiler ve o rengârenk davranışlarıyla âdeta birkaç hayatı iç içe birden yaşar. Münafığın gerçek renginin ne olduğunu ne türlü bir düşünce ve kanaat taşıdığını kestirmek çok zor; hatta imkânsızdır. O, kendine göre ters görüp “öbürleri” dediği hemen herkese karşı düşmanca duygular besler.. onlar hakkında açık-kapalı kötülük düşünür. Ama bu duygularını her zaman dışarı vurmaz; gerektiğinde hakikî hislerini gizleyerek onların düşünce ve kanaatlerine saygılı görünür.. onlara karşı olabildiğince yumuşak davranır.. ve onlardan biriyim gibi hareket eder.

Münâfık: Küfrünü gizleyerek kendini mümin gösteren veya imanla küfür arasında bocalayan kimse anlamında terim. Dışa Müslüman gibi görünüp içten kâfir olmak, iki yüzlülük, dinde riyakârlık etmek gibi anlamlara geliyor. Kalbinde nifak olan kimselere "**münafık**" denilmektedir.

Münâfıklık, iki yüzlülük, ara bozukluğu. Müslüman görünüp kâfir olma gibi anlamlara gelmektedir. Münafık, aslında hiçbir şeye inanmadığı hâlde, duruma göre "Benim Allah'a ve ahiret gününe inancım tamdır." diyerek kendine mü'min süsü verir ve her zaman ehl-i imanı aldatmaya çalışır. Ne var ki, her aldatma hareketinde aldanan da onun kendisidir; zira mü'minler firasetlidirler ve imanın nuru ile, gördükleri her şeyi doğru görürler.

Şikak iki anlama geliyor, bir anlamı nifaktır ki yukarıda manasını bir nebze izah ettik. Diğer anlamı ise *ikilik yapmak, birlik ve dirlik aleyhinde olmak, yani bölücü ve ayrıştırıcı bir ruha sahip olmak* demektir.

Nifak ve şikak kelimeleri tev'em (ikiz) gibidirler. Bu tip insanlar iki müminin arasını açmaktan, karı kocayı birbirine düşürmekten, devletler ve milletler arasında kavga ve savaş çıkartmaktan, toplumun ahengini bozup iç kargaşa çıkartmaktan haz ve zevk duyarlar. Yılan ve akrep gibi hayvanlar için sokmak nasıl bir tabiat ise, nifak ve şikak da bu tip insanlar için bir tabiatır. **Bu sebeple**, mert ve düşmanlığını açıktan ilan etmiş bir kâfir, içten pazarlıklı bir münafıktan daha ehven daha şereflidir. Üstad'ın ifadesi ile "*münafık kâfirden daha eşedir.*"

"Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki:

"Dört haslet vardır; kimde bu hasletler bulunursa o kimse halis münafıktır. Kimde de bunlardan biri bulunursa, onu bırakıncaya kadar kendinde nifaktan bir haslet var demektir: Emanet edilince hiyanet eder, konuşunca yalan söyler, söz verince sözünde durmaz, husûmet edince haddi aşar." (Buhâri, İman 24)

Tekfir Ne demek?

Tekfir, Müslüman olduğu bilinen bir kişiyi, inkâr özelliği taşıyan inanç, söz veya davranışından ötürü kâfir saymak demektir. İrtidad ise Müslümanın dinden çıkması anlamına gelir. Dinden çıkana mürted denilir. Bu itibarla tekfir bir şahsın başkaları tarafından küfrüne hükmedilmesi, irtidad ise kişinin kendi irade ve ifadesiyle İslâm'dan ayrılması ve hukuk düzeni tarafından da mürted sayılması demektir. Bir Müslümanın kâfir olduğuna hükmedilmesi onu pek ağır dünyevî sonuçlara, müeyyide ve mahrumiyetlere mahkûm etmek anlamına geldiğinden, tekfir konusunda çok titiz davranmak gerektiği açıktır. Bu, bireysel bir isnat ve iddia anlamındaki tekfir için de toplumsal bir yargı anlamındaki irtidad için de böyledir. Gelişigüzel tekfir iddialarına dayanılarak irtidad hükümleri uygulanamaz.

İslâm kültüründeki tekfir ve irtidad kavramları, din ve vicdan hürriyetinin sınırlandırılması ve tehdit altında tutulması değil, toplumun ortak değerlerine ve dinî inançlarına karşı alenî saygısızlık ve saldırganlığı önleme, toplumda gerekli olan huzur ve sükûnu güvence altına alma, nesilleri inkârcılığın olumsuz etkilerinden koruma, tekfir edilen şahsa gerekli yaptırımların uygulanmasıyla da kamu vicdanı açısından adaleti gerçekleştirme gibi gayelere mâtuf bir tedbir ve toplumsal sağduyu refleksi niteliğindedir.

Yersiz yapılan tekfir, fert açısından ağır sonuçlar doğurmasının yanında toplum hayatında kapatılmayacak yaraların açılmasına, birlik ve bütünlüğün zedelenmesine ve parçalanmaya sebep olur. Çünkü bu durumdaki bir kimse, gerçek durumunu Allah bilmekle birlikte, toplumda Müslüman muamelesi görmez, selâmı alınmaz, kendisine selâm verilmez, kestikleri yenilmez. Müslüman bir kadınla evlenmesine müsaade edilmez. Öldüğünde cenaze namazı kılınmaz. Müslüman kabristanına gömülmez. Tekfir bu denli ağır sonuçlar doğurduğu içindir ki, Hz. Peygamber Medine toplumunda, münafıkların varlığını bildiği halde onları küfürle itham etmemiş, temelleri hoşgörüyeye bağlı bir İslâmlaştırma siyaseti izlemiş, pek çok hadiste de "Ben Müslümanım" diyeni küfürle suçlamaktan sakınmayı tavsiye etmiştir.

Bir hadiste "Kim bir insanı kâfir diye çağırırsa yahut öyle olmadığı halde ey Allah düşmanı derse söylediği söz kendisine döner" (Müslim, "Îmân", 27) buyurulurken, bir başka hadiste de şöyle denilmiştir: "Bir insan Müslüman kardeşine ey kâfir diye hitap ettiği zaman, ikisinden biri bu sözü üzerine almış olur. Şayet söylediği gibi ise küfür onda kalır, değilse söyleyene döner" (Buhârî, "Edeb", 73) Hadislerden de anlaşılacağı gibi bir kimseyi küfürle itham ederken göz önünde bulundurulması gereken husus, o kimsenin küfür olan bir inancı gönülden benimsediğinin iyi tesbit edilmesidir. Muhatap küfrü açıkça benimsemiyorsa, onun inanç, söz veya davranışı ile küfre girdiğini söyleme konusunda temkinli olmak gerekir. Hz. Peygamber'in anılan tavsiyelerini göz önünde bulunduran bilginler "ehl-i kıbleden olup da günah işlemiş bulunan bir kimseyi bundan dolayı tekfir etmemeyi" Ehl-i sünnet'in temel prensipleri arasında zikretmişlerdir.